

ФОРМУВАННЯ СВІДОМОСТІ

Усвідомлення всіма членами даного суспільства значення прав людини становить перший крок на шляху до формування громади. Якщо у людей немає необхідних знань про свої права, то зловживання уряду, котрий керує суспільством, чи іншими впливовими групами можуть бути неопротестовані, прийняті толерантно або взагалі незауважені. Тактики описані в цьому розділі мають на меті формування свідомості в широкому розумінні ідеї прав людини, а також в детальному розумінні питання, пов'язаного з способом, як ці права знаходять застосування до індивідуальних людей і цілого суспільства.

Основна мета цього розділу - це необхідність створення людям можливості зрозуміння значення прав людини в щоденному житті. Індивідууми, які живуть в ізолованих суспільствах можуть не знати своїх прав. Не знати про міжнародні конвенції, про закони даної держави або думати, що описані там норми до них не відносяться. С другого боку, люди, котрі живуть у розвинутих суспільствах, можуть бути переконані, що поняття "прав людини" і філософія, яка виражається в цьому понятті, відноситься до далеких, бідних країн.

Правничне навчання в сільських регіонах : Інформування мешканців сільських регіонів про їхні права, а також покращання контакту з юристами, котрі можуть їм допомогти.

Для суспільства, яке географічно, культурно чи традиційно відізолюване, відсутність знання і низька свідомість може бути найбільшою перешкодою в повному використанні своїх прав. Створене в Тайландії згрупування об'єднує суспільну освіту – в формі з'їздів і семінарів – з доступом до правничої системи, гарантуючи людям не тільки свідомість своїх прав, а також активне використання їх.

Фонд *Thongbai Thongpao* (ТТФ) дає доступ до безплатних юридичних порад для мешканців сільських регіонів в Тайландії, проводить навчання щодо прав людини і юридичних законів, які мають застосування в щоденному житті. Щоправда, Тайландія досягнула значний господарський зріст в дев'яностих роках, але зв'язаний з цим зростання рівня життя відносився тільки до мешканців міст. Суспільство з сільських регіонів залишились економічно відсталим, а його мешканці не мали свідомості загарантованих їм прав в законах Тайландії. Це і було причиною використання їхньої несвідомості скорумпованими чиновниками і представниками кредитних установ.

Проведений ТТФ курс „Право для Села” був скерований до вчителів, учнів, керівників локальних суспільств, бідних фермерів і жінок. Колектив ТТФ і група юристів, працюючи безплатно для фонду, провели суботні і недільні з'їзди в селах, переважно на прохання їх мешканців, котрі мали досвід з поганим відношенням зі сторони державних чиновників. Під час двох днів курсу, учасники ознайомились з основами конституційного права, прав людини, сімейного права, з

питаннями зв'язаними з проблемою кредитів і іпотек, правом праці і іншими питаннями, які мають значення для їх повсякденного життя. Під час лекцій і дискусій проводились симуляції правильної поведінки в суді.

Кожен з учасників курсу на закінчення курсу отримав сертифікат з фотографією, своїми даними і підписом юриста, який працював для нього. Ззаді сертифікату були описані права підозрюваного: право до мовчання, право до юридичної допомоги, право до інформації про поставленні обвинувачення, право до звільнення під заставу. Після реалізації цілої програми в селі створено локальний комітет, який складався з 5 – 7 чоловік з основним знанням права і які забезпечували дотримання прав людини і допомогу в організації наступних курсів.

Замість того, щоб відсилати до далеких і абстрактних концепцій, ТТФ показує практичні знання і вміння, які можуть бути використаними мешканцями для реалізації своїх прав. Не слід недооцінювати значення, яке має сертифікат виданий кожному з учасників : свідомість, що існує особа до якої можна звернутись в ситуації порушення своїх прав, являється не тільки психічною опорою, але може відведнути потенціального переслідувача від його задумів.

Описана тактика може бути придатною в сільських регіонах і на відізолюваних територіях на цілому світі, де люди не мають свідомості своїх прав або не в силах звернутись до правосуддя. Вона також забезпечує юридичну допомогу спрямовану на жертви порушень. Подібна тактика була застосована в Уганді і навчила мешканців далеких регіонів про їхні права, а також створила можливість поширення інформації.

Які інші “символи сили” (як описаний сертифікат) можуть допомогти людям, котрі мають труднощі в реалізації своїх прав ?

Театр для зламання змови мовчання : Використання театру для зламання змови мовчання навколо проблеми браку знань прав людини і забезпечення юридичного навчання.

В Сенегалі, регіональне згрупування розказує про права своїм громадянам, які відізолювані не через своє географічне положення, а через культурні норми.

Африканська Організація на Користь Зінтегрованого Розвитку (*Réseau Africain pour le Développement Intégré* - RAD) навчає жінок, як боротися з проблемою насильства в сім'ях, використовуючи театральні сценки і неформальні дискусії, які проводяться особами з підставовим знанням права, а також використовуючи доступні юридичні засоби охорони від агресії. RAD, застосованими формами інсценізації, ставить своєю метою зламати змову мовчання, яка оточує в Сенегалі проблему насильства в сім'ї.

Таке насильство, тим більше якщо воно має сексуальне підґрунття, являється в Сенегалі темою табу і рідко коли буває предметом зацікавлення влади. В країні, де дев'яносто п'ять

відсотків населення являється мусульманами, вважається, що релігійні норми дозволяють певні форми насильства спрямованні на членів сім'ї. Тому RADİ була змушена знайти ефективний спосіб для поширення свідомості щодо нововведених юридичних законів. Так як там часто люди не вміють ні читати, ні писати, то театральні сценки користуються великим зацікавленням. RADİ вибрала такі інсценізації, які б найсильніше звернули увагу людей, пробудили свідомість щодо проблеми насильства в сім'ї і на доступні юридичні способи зараджування цієї проблеми.

RADİ запрошує відомих артистів, які вибирають серед публіки жінок, котрі допомагають їм в відтворенню сцен насильства в сім'ях. Спонтанна реакція жінок на сцені і серед публіки доказує, що їм знайомі представлені ситуації. Закінчення сцени немає, що дає можливість керуючим дискусією спрямувати її до застосування можливих юридичних засобів. Керуючі зустріччю запевнюють те, що будуть показані доступні методи діяльності, а також відповідні санкції передбачені кримінальним і цивільним правом.

RADİ опирається в своїй тактиці на два важливі культурні обумовлення. Першим з них являється театр, який є популярною і загально прийнятним методом освіти в Сенегалі; другим – організація зустрічей разом з *mbottayes* – традиційні, неформальні збори жінок, котрі гарантують участь в дискусії серед багатьох людей. RADİ стверджує, що багато участниць театральних зустрічей і дискусій не тільки дізнається більше щодо своїх прав, але також передає цю інформацію близьким і знайомим.

Багато організацій використовує театр і інсценізовані виступи для поширення прав людини, однак RADİ об'єднує право і елементи театру в винятковий спосіб. Частиною успіху RADİ в знаходженні зацікавлених їхньою діяльністю, являється використання існуючої суспільної структури *mbottayes*. Театральна форма додатково заохочує до участі і полегшує розмову без повернення до прикрих спогадів.

Які традиції даного суспільства створюють бар'єр у розмові про права людини? Які традиції можна використати у боротьбі з викликаним перешкодами мовчанням? Кількість жінок, які розказали про випадки насильства в сім'ях значно збільшилась, так як збільшилась кількість заяв про розлучення.

— Заступник Генерального Прокурора Республіки Сенегал.

Повернення до традицій: Використання мистецтва для поєднання прав людини з регіональною культурою і традиціями.

Може здаватись, що права людини були насильно впроваджені ззовні або зверху. Регіональна установа щодо прав людини, яка діє на Близькому Сході і діє з метою зміцнення цих прав, доказує, що права людини являються частиною культурної спадщини їх регіону.

Каїрський Інститут Досліджень в Сфері Прав Людини (*The Cairo Institute of Human Rights Studies* - CIHRS) в Єгипті використовує мистецтво і літературу для доказання існування прав людини і те, що вони існували в минулому. Хоча багато арабських країн підтримало Загальну Декларацію Прав Людини, але від моменту її видання декілька країн саму Декларацію, а також ідею охорони прав людини назвали видумкою Заходу.

CIHRS використовує різноманітні варіанти для зображення коріння традицій прав людини в арабських, ісламських суспільствах – в їхньому фольклорі, літературі, фільмах. Наприклад, щомісячно запрошуються артисти на покази фільмів, де обговорюється фільм в контексті прав людини. Під час сеансів часто присутні режисер фільму і критики. Фільмовий Клуб Прав Людини являється однією з перших такого типу ініціатив в арабських країнах.

Додатково, CIHRS випускає серію бюлетенів під назвою “Права людини в мистецтві і літературі”, які підкреслюють вплив мистецтва і літератури в розповсюдженні поняття прав людини. До тепер опубліковано 10 брошур. Артисти заохочують учасників зображувати власний досвід пов’язаний з поняттям прав людини.

Завдяки Клубу і брошурам, CIHRS збудувала сітку контактів між артистами, які зацікавлені поширенням прав людини, а також переконує їх до створення проєктів популяризуючих права людини в сучасних суспільствах. Деколи CIHRS вибирає певну тему або проблему, досліджує яким чином конкретний творчий підхід може мати для нього значення, а тільки тоді налагоджує контакт з артистами, які зможуть описати цю тему за допомогою різних засобів масової інформації.

Таким чином CIHRS поширює права людини в культурі Єгипту і в цілому арабському світі.

CIHRS використовує фільм, мистецтво і літературу, щоб допомогти мешканцям цілого регіону охороняти права людини, не приймаючи аргументи про те, що ця проблема охорони являється чужою для їхньої культури, а цим самим дає можливість побудови підтримки щодо руху прав людини.

Такий підхід має довготерміновий характер, найсильніше притягує людей, які вже раніше цікавились мистецтвом, але одночасно дуже мало шанс на те, що цей підхід приведе до швидких змін у суспільстві. Але якщо вибрані приклади все-таки будуть відноситись до культурного підґрунтя, з яким більшість половини суспільства безпосередньо пов’язана (наприклад народні казки чи оповідання для дітей), то приклади зможуть зрозуміти і більші групи.

Місцеві традиції, міти і оповідання можна використати як інструменти освіти, зробити з них символи прав людини. Інститут *Sisterhood is Global* (SIGI), тепер діючий в Канаді, використовує модель неформальної освіти, який допомагає мусульманським жінкам полегшити в зрозумінню прав людини в умовах місцевої культури. SIGI опрацював серію підручників, які жінки можуть

використовувати під час різних зустрічей. Підручники заохочують до дискусій на тему прав людини за допомогою понять пов'язаних з щоденним життям жінок.

Кожна культура має такі цінності як: справедливість, гідність, свобода і рівність всіх людей. Мистецтво і література допомагають в створенні культури, яка підтримує права людини. Ми звертаємось до серця, не тільки до розуму людини, щоб вона усвідомила, які права їй прислуговують.

— Бахей Ель Дін Хассан, Каїрський Інститут Досліджень в Сфері Прав Людини, Єгипет

Нове розуміння громадської справедливості: Включення громадських організацій до тематики прав людини, що дає можливість діяльності з новими інструментами і доступу до нових зв'язків.

Оскільки більшість мешканців розвинутих країн сприймає поняття “прав людини” через призму самої країни, де процеси розвитку ще тривають, то ідея поняття прав людини може здаватися їм далекими і чужими. Таке відношення приводить до несвідомості небезпечної в наслідках, якій старається протистояти група діюча в Сполучених Штатах Америки.

Державний Центр Освіти в Сфері Прав Людини (*The National Center for Human Rights Education* - NCHRE) навчає організації як пояснювати проблематику громадської справедливості в понятті проблематики прав людини. Багато організацій в США займається громадськими проблемами, але тільки деякі з них працюють в сфері прав людини.

В 1997 році досліді проведенні NCHRE показали, що більш ніж дев'яносто відсотків американців не знає про існування Загальної Декларації Прав Людини. Відповіддю на таку несвідомість про існування прав людини в США, було створення NCHRE-ом програми навчання прав людини для учасників місцевих організаціях громадської справедливості. NCHRE організує також конференції, зустрічі і інші події, а також розповідає серед населення майже по пів мільйону екземплярів Загальної Декларації Прав Людини.

Під час підготовки, NCHRE підкреслила значення універсального характеру прав людини, а також те, що кожен може стати порушником або жертвою порушень. NCHRE навчає також, в який спосіб захищати права людини, показує юридичні і процедуральні аспекти прав людини. Учасниками працюють над приготуванням плану дій щодо поширення прав людини, який можна буде придатний в місцевих суспільствах.

Учасники передають своїм організаціям знання і навички, які здобули під час підготовки, що значно поширює об'єм впливів NCHRE. Від початку свого існування NCHRE провело навчання в сфері прав людини з більш ніж 16000 громадськими організаціями. Багато груп, які навчались в NCHRE, використало систему прав людини для введення позитивних змін в своїх суспільствах. Коаліція Громадян Штату Джорджія щодо Справ Голоду (*The Georgia Citizens Coalition on Hunger*),

наприклад, використала засновані на правах людини аргументи для переконання головних законодавчих органів Штату до впровадження першої від 30 років підвищення мінімальної зарплати.

NCHRE переконує уряд і суспільство, що принципи прав людини мають велике значення для Сполучених Штатів, а проблема прав людини виступає в країні. Групам, які вже борються з проблематикою голоду, бідноти, NCHRE пропонує нові тактики роботи. Формуючи свою працю в іншому контексті, групи можуть здобути нових союзників і переконати наступних претендентів до своїх поглядів.

В Сполучених Штатах існують деякі важкі для рішення проблеми, такі як: недостатня охорона здоров'я, реформи соціальної охорони, расизм. В цих сферах Конституція не може забезпечити необхідної охорони. Єдиним способом являється повернення до загальної системи прав людини, яка надає цим поняттям відповідне значення, змінюючи навики в дискусіях і політиці, яка ведеться в країні.

— Лоретта Рос,

Державний Центр Освіти в Сфері Прав Людини, США

Представлення своїх рацій: Створення карт для пробудження громадської свідомості і наполягання на політичні зміни.

Не зважаючи на те, яких ми шукаєм одержувачів, представлення проблеми, з якою ми боримся, може бути дуже цінною допомогою. Організація *Greenpeace Lebanon* дуже ефективно використовує техніки створення карт для ілюстрацій екологічних загроз, які можна спостерігати на побережжі Лівану.

Greenpeace Lebanon створила карту екологічних загроз, існуючих на побережжі країни, для того, щоб усвідомити суспільству проблему токсичних опадів, а також через свої наполягання переконати владу до відповідних рішень щодо цього питання.

Для зацікавлення станом навколишнього середовища на побережжі Лівану були організовані подорожжі на човнах в різні місця побережжя, концентруючи увагу на найбільш людних і індустриальних місцях. Завдячуючи комп'ютерній географічно-інформаційній системі (*Geographical Information System - GIS*) для створення карти, яка показує результати тестів, звернено увагу на найбільш гарячі екологічні проблеми, які виступали в цих місцях побережжя. Шлях човна *Greenpeace* був зображений в телебаченні, газетах, на веб-сторінках організації, а навіть на пляжах цього побережжя. Щотижневі рейси човна зацікавлювали все більшу кількість людей – людям було цікаво що ж цього разу знайде екіпаж. Перед закінченням програми карта зображувала всі токсичні місця і екологічну проблему побережжя.

В цьому проєкті *Greenpeace* використала кілька інших тактик. Члени організації намагались вплинути на політиків, уряд, мешканців побережжя і власників підприємств, які там знаходяться. Один із членів організації був відповідальний за отримання засобами масової інформації найбільш свіжих даних, а також за підтримання постійних відносин, які б збільшували зацікавлення громадської думки. Організація приготувала радіо програми, інформаційні листівки, великі рухомі плакати, телевізійні анімації, які показували довгодіючі ефекти забруднення.

Усвідомлення проблеми громадською думкою допомогло прийняти закон #444 – кодексу охорони навколишнього середовища, який відноситься до доступу до інформації з цієї тематики.

Сухі технічні дані були замінені на карту, яка зображала в доступний для суспільства спосіб факти, створюючи ще більше зацікавлення роботою *Greenpeace*, а одночасно заохочуючи до розв'язання проблеми. Поняття екологічної загрози було настільки прихованим, що навіть люди, які відчули її результат, не були свідомі порушень. Показуючи ці порушення, *Greenpeace* створила групу протистояння цій проблемі. Шляхом до успіху було усвідомлення суспільством проблеми і прийняття нових законів, підтримання постійних відносин з засобами масової інформації, які поширювали знання про роботу організації, а також намагання вплинути на політиків для зміни законів.

Створення карт технікою GIS часто використовується для показання боротьби з іншими порушеннями прав людини, наприклад торгівлю людьми. Таку тактику можна використати також для підтвердження знущань в поліції, рівня розповсюдження бідності (через показання середнього прибутку в домашньому господарстві в даному регіоні) або доступу (а швидше без доступу) до основної допомоги, такої як: показання місця знаходження води, лікарень чи шкіл. Те, що ми можемо показати величину проблеми, робить нас більш приготованими на боротьбу з нею.

“Картина скаже більше, ніж тисяча слів”.

Як можна використати зображення для поширення своїх дій?

Зрозуміти звідки походимо і куди йдемо: Використання емоціонального потенціалу, пов'язаного з історичними спогадами для пробудження свідомості щодо актуальних проблем прав людини.

Розповідь може показати проблеми прав людини, які помилково вважають нецікавими і далекими, у більш яскравому світлі. Музей *Tenement*¹ в Нью-Йорку нагадує про події з минулого, щоб викликати дискусії і усвідомлення труднощів прав людини пов'язаних з місцем праці.

У відремонтованій квартирі і швейному магазині з інтер'єром з 1897 року музей *Lower East Side Tenement* організовує зустрічі для представників конкурентних виробників одягу.

¹ *Tenement* – помешкання, найнищого стандарту, яке знаходиться в найбідніших районах (прим. перек.)

На цих зустрічах обговорюються проблеми так званих *sweatshops* – місць, де люди працюють за мізерну платню і в поганих умовах. Музей відреставрував помешкання на вулиці Орчард 97, на котрій у 1863-1935рр. проживало понад 7000 імігрантів з 20 різних країн. Тепер кімнати зображують історію боротьби за існування цих людей в Америці. У 1897 році Гаріс і Джені Левін, польські імігранти з Плонька, відкрили у своєму помешканні магазин одягу – це місце згодом називалось *sweatshop*. На даний момент в Сполучених Штатах Америки існує понад 400 магазинів, де працюють близько 15000 імігрантів. Департамент Працевлаштування США визнає приблизно $\frac{3}{4}$ з них за *sweatshops*. Однак далі існують суперечки, як докладніше пояснити поняття *sweatshops*, які заходи можна провести для вирішення труднощів з ними пов'язаних і хто за них відповідатиме.

Музей перетворив будинок Левінів на центр, в якому особи працевлаштовані у галузі одягу можуть запропонувати свої ідеї і рішення проблеми цієї галузі. На першу таку зустріч у 2002 році запрошено гостей з *Human Rights Watch*, *UNITE!* (нагляд над правами людини), *Levi's and Eileen Fisher* (відомі фірми одягу) товариства *King's County Manufacturers Association* і багато інших. В приємній атмосфері представники конкуруючих секторів слухали історію родини імігрантів, яка виховувала дітей, харчувала, спала і виготовляла сотні штук одягу в приміщенні величиною близько 325 квадратних фітів (30 м²).

Під час зустрічі гості були присутні при щоденних нарадах присвяченим новим перспективам, спогадам з історії виробництва одягу і можливостям недопущення в майбутньому до умов, які існували в *sweatshops*. Після першої зустрічі в 2002 році, музей зорганізував багато інших.

Більше інформації про цю тактику знайдете в Тактичному Зошиті, який доступний на сторінці проекту “Нові Тактики” www.newtactics.org, в розділі: *Tools for Action* (Інструменти діяльності).

Основне – вибір відповідних обставин і місця, а також будова діалогу з так великим старанням, щоб його учасники перейшли від своїх емоцій до громадських проблем, прислухаючись до інших поглядів і думок під час розмов в великій і малій групі.

Деяки особи відмовлялись від приходу в інші місця, але погоджувались на зустріч і розмову в музеї. Ми підкреслювали, що робим наше тлумачення минулого з різних сторін і полягає воно на питаннях для спонукання дискусії, а не розповіді однієї історії. Найчастіше учасники розказували нам, що не мали проблем з приходом до музею, але в іншому місці не почували б себе зручно. Як і сказав один із них: “Тутешня атмосфера викликає дивовижне враження і справді спонукає до розмови. В інший спосіб можна подивитись на всі проблеми”.

— Ліз Севченко,

Музей Lower East Side Tenement, USA ONLINE